

■ **recensió**

REVISTA D'HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA CATALANA,
Número 6, 2013 | Print ISSN 2014-1572 / Online ISSN 2014-1564
P. 179-180
Data de recepció: 5/07/2011 / Data d'admissió: 12/12/2011
<http://revistes.iec.cat/index.php/JOCIH>

Montserrat Guibernau, *Belonging, Solidarity and Division in Modern Societies* Cambridge: Polity Press, 2013. 240 p.

Pompeu Casanovas
IDT-UAB
pompeu.casanovas@uab.cat

Les societats contemporànies no són com les tradicionals. En aquestes, els seus membres accepten la tradició com a font de comportament, i s'adapten a una forma d'identitat que exclou o limita significativament la capacitat d'escollir. En les societats contemporànies, en canvi, la tria obre i delimita l'espai on els subjectes poden interaccionar i relacionar-se amb el grup que els acull i al qual pertanyen.

Aquesta dicotomia bàsica, que es va començar a formar en la historiografia i sociologia vuitcentista francesa de Michelet, Taine, Durkheim i Renan, i que culmina en la sociologia de Simmel i de Max Weber, és la que conforma les tiges amb què Montserrat Guibernau ordeix la seva trama. I, com veiem, està ben acompanyada en aquesta tasca. El sentiment de pertinença al grup, la capacitat d'identificar-se, de sentir-se exclòs o integrat, la línia que delimita l'endins i l'enfora, ha estat la clau de la concepció sociològica francesa i germànica dels segles XIX i XX. En aquest sentit, la línia que prossegueix l'autora és clàssica. “Les identitats individual no estan tallades de forma ben definida, sinó que es troben subjectes a les transformacions que emergeixen de la seva natura intrínscament dinàmica. Diverses identitats tendeixen a coexistir al mateix temps, i la seva rellevància es mou i canvia segons les necessitats individuals, les expectatives i les demandes externes.”

El que resulta nou en la formulació del llibre de Guibernau, doncs, no és la concepció de les relacions socials com un conjunt de regles i conductes d'inclusió i d'exclusió, sinó que aquestes es conceben com un subproducte de l'acte fonamental de la tria. Escollir es converteix en l'acte bàsic que constitueix el social i, en definitiva, la dinàmica de la col·lectivitat. “Pertànyer mitjançant la tria” (*belonging by choice*) no vol dir absència de limitacions en la voluntat individu-

al, sinó que aquestes són menys fortes que l'acte mateix que permet la pertinença al grup. D'aquesta manera, “a través del procés de tria, pertànyer es converteix en una conseqüència de la lliure voluntat”. I aquesta obre la porta al seu torn a un procés d'identificació amb la col·lectivitat, una “identitat primordial”, que transforma l'individualisme i la singularitat del procés individual de tria. Aquest procés genera també una tensió emocional que resulta essencial en el funcionament i la gestió de la identitat *política*.

En aquesta gestió emocional de la identitat col·lectiva, el llibre de Guibernau aporta una estructura més general, com un esquema o model, que pot ser utilitzada com a clau per a la comprensió de la identitat en les societats contemporànies.

El cosmopolitisme constitueix en aquest sentit una tesi forta sobre la identitat política, que l'autora usa a mode de lectura hermenèutica de tota una sèrie de fenòmens: la reinvençió de la tradició en relació a peces de roba o signes amb una marca identitària (com la *burkha*); la inseguretat i ambigüïtat de la identitat cultural lligades al desenvolupament de la globalització; l'emergència de l'extrema dreta com a fenomen que impedeix la integració social; el funcionament paradoxal de la lleialtat com a instrument polític; i, finalment, l'emergència de les nacionalitats i dels símbols, rituals i sentiments nacionalistes. Així, “les emocions actuen com un disparador de mobilitzacions polítiques”.

Es aquí, en l'anàlisi de la doble natura (com a delimitació i com a condició) de la identitat aplicada a l'àmbit de la projecció nacional, on Guibernau enllaça amb altres aportacions seves anteriors sobre la cultura política del nacionalisme.

Es tracta d'un llibre sòlid, consistent, de factura i tradició clàssiques. Seria interessant comparar alguns dels seus conceptes (sobre la lleialtat e.g) amb aportacions que analitzen des d'altres posicions epistemològiques i metodològiques els fenòmens socials contemporanis —des del neorepublicanisme o des del neoinstitucionalisme. Resultaria útil, per exemple, una comparació amb l'anàlisi de les transformacions polítiques de l'estat de dret “deliberatiu” o “procedimental”. ¿Com emergeixen conceptes nous com el del denominat “dret a decidir” (cal no confondre'l amb el *free speech* del *common law*) que és un concepte de *pop-law*, desconegut en la tradició jurídica occidental? ¿Com es lliga aquesta anàlisi de la identitat amb l'ús de noves tecnologies de la informació i de la comunicació? Aquest aspecte ha constituït un element essencial de la primavera àrab, i es fa difícil entendre les mobilitzacions polítiques al marge de la tecnologia que facilita els *flash-mobs*. La tecnologia ja és, com assevera Floridi, “in-between”. I els juristes i politòlegs ja han assumit que la dimensió tecnològica és directament regulatòria, pertanyent al “codi”, com assevera Lessig. No és una dimensió externa que es pugui deixar de banda. L'emergència, funcionament i gestió de la intel·ligència social és un tema de recerca de primer orde en aquests moments. El lector interessat en aquests temes trobarà en *Belonging* suggestions prou útils per a entrar en la discussió.